

Dział 1. Zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi oraz uciążliwymi dla zdrowia na stanowiskach pracy, na których zostały przekroczone obowiązujące normy (na podstawie przeprowadzonych aktualnych badań i pomiarów). (dok.)

Wyszczególnienie			Liczba pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia (liczonych tyle razy, na ile czynników szkodliwych są narażeni)				
			w stosunku do których w ciągu roku zagrożenia			ujawniono ^{a)}	stan w dniu 31 grudnia
			zlikwidowano lub ograniczono				
			razem (rubryki 2+3)	zlikwidowano lub ograniczono do poziomu zgodnego z normą	ograniczono ^{b)}		
0	1	2	3	4	5		
Pyły	zwłókniające	05					
	rakotwórcze	06					
	inne	07					
Hałas		08					
Wibracje (drgania mechaniczne)		09					
Mikroklimat gorący		10					
Mikroklimat zimny		11					
Promieniowanie jonizujące		12					
Promieniowanie laserowe		13					
Promieniowanie nadfioletowe		14					
Promieniowanie podczerwone		15					
Promieniowanie widzialne		16					
Pole elektromagnetyczne		17					
Czynniki biologiczne		18					
II. Zagrożenia związane z uciążliwością pracy (wiersze 20+21+22)		19					
Nadmierne obciążenie fizyczne		20					
Niedostateczne oświetlenie stanowisk pracy		21					
Inne		22					
III. Zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi		23					

^{a)} Łącznie z zagrożeniami nowo powstałymi. ^{b)} Osiągnięto poprawę, jednak nie doprowadzono warunków pracy do poziomu zgodnego z normą.

Dział 2. Pracownicy zatrudnieni w warunkach zagrożenia (stan w dniu 31 XII)**UWAGA: Dział 2 należy uzupełnić w przypadku gdy w dziale 1 w kolumnie 5 wykazano stan na dzień 31 XII**

Wyszczególnienie		Osoby zagrożone (liczone tylko jeden raz)			
		ogółem		w tym przez jeden czynnik	
		ogółem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety
0		1	2	3	4
Czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy	1				
Związane z uciążliwością pracy	2				
Czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi	3				

Dział 3. Działania profilaktyczne w danym roku sprawozdawczym – ocena ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy

Wyszczególnienie			Liczba stanowisk pracy	Liczba osób zatrudnionych na tych stanowiskach ^{a)}
0			1	2
Przeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego	1			
Wyeliminowanie lub ograniczenie ryzyka zawodowego	2			
Środki zastosowane do wyeliminowania lub ograniczenia ryzyka	techniczne	3		
	organizacyjne	4		
	środki ochrony indywidualnej	5		

^{a)} Liczba osób zatrudnionych na wszystkich stanowiskach pracy z rubryki 1.

Proszę podać szacunkowy czas (w minutach) przeznaczony na przygotowanie danych dla potrzeb wypełnianego formularza	1	
Proszę podać szacunkowy czas (w minutach) przeznaczony na wypełnienie formularza	2	

Objaśnienia do formularza Z-10

Uwaga: W e-mailu każdy znak powinien zostać wpisany w odrębnej kratce. Przykład wypełniania e-maila:

Z	E	N	O	N	.	K	O	W	A	L	S	K	I	@	X	X	X	.	Y	Y	Y	.	P	L														
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Wiersz „Liczba zatrudnionych (bez właścicieli) według stanu w dniu 31 XII” dotyczy pracowników pełnozatrudnionych, sezonowych, zatrudnionych dorywczo, niepełnozatrudnionych, dla których głównym miejscem pracy jest jednostka sprawozdawcza i osób zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego. Do grupy **właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców** zalicza się osoby wykonujące pracę na własny rachunek, tj. prowadzące własne przedsiębiorstwo bądź wykonujące wolny zawód, a także członków rodzin bezpłatnie pomagających w prowadzeniu rodzinnych działalności.

UWAGA:

Pozycję „Liczba zatrudnionych (bez właścicieli) według stanu w dniu 31 XII” na stronie 1 formularza należy wypełnić bez względu na to, czy w zakładzie występowały zagrożenia, wykonywana była ocena ryzyka zawodowego i/lub były realizowane świadczenia wynikające z pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych.

Dział 1.

1. Za zagrażające zdrowiu uważa się te stanowiska pracy, na których występuje działanie czynników szkodliwych, w stężeniu (natężeniu) przekraczającym najwyższe dopuszczalne wartości (NDS i/lub NDN), określone w obowiązujących normach higienicznych (nawet jeśli zastosowano środki ochrony indywidualnej).

Według stanu prawnego na dzień podpisania rozporządzenia wprowadzającego niniejszą sprawozdawczość, wykaz czynników szkodliwych oraz dopuszczalny ich poziom zamieszczony jest m. in. w:

- 1) rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 stycznia 2020 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 1286),
- 2) rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 2017 r. w sprawie wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią (Dz. U. poz. 796),
- 3) rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników narażonych na te czynniki (Dz. U. 81, poz. 716 z późn. zm.),
- 4) rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych oraz innych pracach związanych z wysiłkiem fizycznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1139),
- 5) rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 6 lutego 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych (Dz. U. Nr 47, poz. 401),
- 6) rozporządzeniu Ministra Energii z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy urządzeniach energetycznych (Dz. U. poz. 1830),
- 7) rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 27 kwietnia 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach spawalniczych (Dz. U. Nr 40, poz. 470).

2. Dla potrzeb sprawozdawczych przyjęto podział czynników i uciążliwości pracy szkodliwych dla zdrowia.

I. Zagrożenia czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy.

Wiersze 02-04. Substancje chemiczne są to substancje i mieszaniny stwarzające zagrożenia, spełniające kryteria dotyczące zagrożeń wynikających z ich właściwości fizycznych i/lub chemicznych określone w częściach 2-5 załącznika I (wymagania w zakresie klasyfikacji i oznakowania substancji i mieszanin stwarzających zagrożenie) do rozporządzenia nr 1272/2008, w tym:

a) substancje rakotwórcze:

- substancje chemiczne, które zostały zaliczone do kategorii 1A lub 1B substancji rakotwórczych według kryteriów klasyfikacji określonej w rozporządzeniu nr 1272/2008,
- mieszaniny złożone z jednej lub kilku substancji chemicznych, o których mowa wyżej, w których co najmniej jedna z tych substancji występuje w stężeniu równym lub przekraczającym stężenie graniczne określone w rozporządzeniu nr 1272/2008,

b) substancje mutagenne:

- substancje chemiczne, które zostały zaliczone do kategorii 1A lub 1B substancji mutagennych według kryteriów klasyfikacji określonej w rozporządzeniu nr 1272/2008,
- mieszaniny złożone z jednej lub kilku substancji chemicznych, o których mowa wyżej, w których co najmniej jedna z tych substancji występuje w stężeniu równym lub przekraczającym stężenie graniczne określone w rozporządzeniu nr 1272/2008.

Wiersze 05-07. Pyły:

- a) **pyły zwłókniające** – są to pyły, które mogą spowodować zwłóknienie tkanki płucnej, a zwłaszcza pyły zawierające krzemionkę krystaliczną, krzemiany lub azbest,
- b) **pyły rakotwórcze** – są to pyły, które zostały zaliczone do kategorii 1A lub 1B substancji lub mieszanin rakotwórczych według kryteriów klasyfikacji określonej w rozporządzeniu nr 1272/2008 lub wymienione w załączniku nr I do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. poz. 890),
- c) **inne** – są to pyły nie będące substancjami stwarzającymi zagrożenie dla zdrowia oraz nie zawierające krzemionki krystalicznej lub krzemianów, powstające w czasie rozdrabniania ciał stałych, niezupełnego spalania się różnych materiałów, w czasie pakowania, przeładunku materiałów sypkich i pyłących przewożonych luzem itp..

Wiersz 08. Hałas – każdy niepożądany dźwięk, który może być uciążliwy albo szkodliwy dla zdrowia lub zwiększać ryzyko wypadku przy pracy.

Wiersz 09. Wibracje (drżania mechaniczne) – to ruch oscylacyjny towarzyszący pracy narzędzi, maszyn i urządzeń mechanicznych takich jak: młoty udarowe, wiertarki wibracyjne, ubijaki, obrabiarki, spycharki, pojazdy transportu wewnętrznego, drogowego i szynowego itp., który może niekorzystnie działać na organizmy obsługujących je pracowników. W środowisku pracy drżania lub wstrząsy przekazywane są do organizmu człowieka przez części ciała mające bezpośredni kontakt z drgającym obiektem; jako czynnik szkodliwy występują w postaci drgań miejscowych albo drgań ogólnych (rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 5 sierpnia 2005 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach związanych z narażeniem na hałas lub drżania mechaniczne, Dz. U. Nr 157, poz. 1318).

Wiersz 10. Mikroklimat gorący – są to warunki środowiska pracy określone za pomocą wskaźnika obciążenia termicznego WBGT.

Wiersz 11. Mikroklimat zimny – są to warunki środowiska pracy określone za pomocą wskaźnika temperatury chłodzenia powietrzem t_{wc} i wskaźnika wymaganej izolacyjności cieplnej odzieży IREQ. Wartości dopuszczalne czasu narażenia w zależności od wskaźnika t_{wc} określono w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 1286). Wartość wskaźnika IREQ zależy od warunków środowiska termicznego, metabolizmu (wydatku energetycznego) oraz parametrów odzieży (izolacyjności i przepuszczalności powietrza). Metody pomiaru i oceny mikroklimatu zimnego określa Polska Norma PN-EN 11079:2008.

Wiersz 12. Promieniowanie jonizujące – są to warunki środowiska pracy, w których występuje narażenie na promieniowanie jonizujące w szczególności związane z:

- bezpośrednią obsługą zamkniętych i otwartych źródeł promieniowania i urządzeń zawierających te źródła, np. defektoskopów, aparatów rentgenowskich itp.,
- produkcją źródeł promieniotwórczych,
- obsługą reaktorów jądrowych, akceleratorów i innych urządzeń stwarzających zagrożenie promieniowaniem jonizującym.

Wiersz 13. Promieniowanie laserowe – są to warunki środowiska pracy, w których występuje narażenie na źródła promieniowania laserowego. Oddziaływanie promieniowania laserowego na organizm człowieka jest zależne od długości fali promieniowania, czasu ekspozycji, rozbieżności wiązki laserowej oraz wielkości napromienienia.

Wiersz 14. Promieniowanie nadfioletowe – są to warunki środowiska pracy, w których występuje narażenie na promieniowanie nadfioletowe charakteryzowane przez wartości:

- skuteczne napromienienie aktyczne oczu i skóry promieniowaniem z zakresu 180-400 nm wywołujące rumień, oparzenie lub nowotwory skóry (w tym czerniaka), zapalenie spojówki, zapalenie rogówki i nowotwory oka,
- natężenie napromienienia oczu promieniowaniem z zakresu 315-400 nm.

Dopuszczalne wartości promieniowania nadfioletowego określono w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 1286).

Wiersz 15. Promieniowanie podczerwone – są to warunki środowiska pracy, w których występuje narażenie na promieniowanie podczerwone charakteryzowane przez wartości:

- skutecznej luminancji energetycznej źródła promieniowania z zakresu 780-1400 nm (wyznaczonej z uwzględnieniem krzywej skuteczności uszkodzenia termicznego siatkówki),
- natężenia napromienienia oczu promieniowaniem z zakresu 780-3000 nm (wywołującym uszkodzenia termiczne rogówki i soczewki),
- natężenia napromienienia skóry promieniowaniem z zakresu 780-3000 nm (wywołujące uszkodzenie termiczne skóry w czasie do 10 s.).

Dopuszczalne wartości promieniowania podczerwonego określono w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 1286).

Wiersz 16. Promieniowanie widzialne – są to warunki środowiska pracy, w których występuje narażenie na promieniowanie widzialne oczu przy bezpośredniej obserwacji źródła światła charakteryzowane przez wartości:

- skutecznej luminancji energetycznej źródła promieniowania z zakresu 380–1400 nm (wyznaczonej z uwzględnieniem krzywej skuteczności uszkodzenia termicznego siatkówki),

- skutecznej luminancji energetycznej źródła promieniowania z zakresu 300-700 nm (wyznaczonej z uwzględnieniem krzywej skuteczności uszkodzenia fotochemicznego siatkówki).

Dopuszczalne wartości promieniowania widzialnego określono w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy.

Wiersz 17. Pole elektromagnetyczne – są to warunki środowiska pracy, w których występuje oddziaływanie pola elektromagnetycznego stref ochronnych, których dolny limit określono w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 czerwca 2016 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach związanych z narażeniem na pole elektromagnetyczne (Dz. U. 2018 r. poz. 331) oraz w rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2018 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. poz. 1286). Wśród pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na pole elektromagnetyczne należy wyróżnić pracowników podlegających narażeniu niebezpiecznemu, którego dolny limit określono w ww. rozporządzeniach.

Wiersz 18. Czynniki biologiczne – obejmują drobnoustroje komórkowe (w tym zmodyfikowane genetycznie), jednostki bezkomórkowe zdolne do replikacji lub przenoszenia materiału genetycznego (w tym zmodyfikowane genetycznie), hodowle komórkowe oraz pasożyty wewnętrzne człowieka; mogące być przyczyną zakażenia, alergii lub zatrucia.

II. Zagrożenia związane z uciążliwością pracy

Według Polskiej Normy (PN-N-18004:2001) **czynnik uciążliwy** to taki czynnik, którego oddziaływanie na pracującego może spowodować złe samopoczucie lub nadmierne zmęczenie, nie prowadząc do trwałego pogorszenia stanu zdrowia, ale który może prowadzić do dużej absencji chorobowej i obniżenia wydajności; zagrożenia związane z uciążliwością pracy dotyczą stanowisk, na których czynności robocze:

- odbywają się w wymuszonej pozycji ciała (np. kucznej, pochylonej), narzuconej czynnościami roboczymi (np. praca posadzkarza) lub spowodowanej warunkami przestrzennymi (np. spawanie czy malowanie w podwójnych dnach statków, praca w wąskich kanałach).

Do tej grupy nie kwalifikuje się pracy stojącej (np. włóknarki) czy siedzącej (np. operatora maszyny budowlanej),

- wymagają ciężkiego wysiłku fizycznego, przy którym wydatek energetyczny na pracę efektywną w okresie zmiany roboczej wynosi: dla mężczyzny 8374 kJ, dla kobiet 4605 kJ (1 kJ=0,24 kcal).

Do prac powodujących ciężki wysiłek fizyczny (o ile wykonywane są przez co najmniej 4 godziny zmiany roboczej) należą przykładowo: niezmechanizowany załadunek i rozładunek materiałów, czyszczenie odlewów, niezmechanizowane prace przy budowie torów kolejowych, rąbanie węgla, ścinka drzewa, rozbiór tuszy, formowanie cegieł, brukowanie. W przypadku zatrudnienia kobiet, poza wymienionymi pracami, należy również uwzględnić takie prace powodujące ciężki wysiłek fizyczny (o ile wykonywane są powyżej 4 godz.), jak: czyszczenie okien, garbowanie skór, dołowanie sadzonek drzew motyką itp.,

- charakteryzują się **monotypią**, tj. jednostajnym powtarzaniem ruchów przez człowieka, angażującym w pracy te same grupy mięśni.

Wiersz 21. Niedostateczne oświetlenie stanowisk pracy – są to warunki środowiska pracy, w których nie są spełnione określone normy wymagania dotyczące oświetlenia miejsca pracy (Polska Norma PN-EN 12464-1:2004).

III. Zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi (wiersz 23), zależą przede wszystkim od możliwości kontaktu z czynnikiem niebezpiecznym oraz od cech i właściwości tego czynnika, takich jak np.: energia kinetyczna oraz potencjalna (także płynów pod ciśnieniem), kształt, wymiary, rodzaj i stan powierzchni, stateczność, wytrzymałość mechaniczna i inne specyficzne parametry mogące wpływać na powstawanie sytuacji zagrażających urazami. Należy uwzględnić możliwość kontaktu z czynnikiem niebezpiecznym zarówno podczas potrzebnych (wymaganych czynnościami technologicznymi), jak i niezamierzonych (przypadkowych) ingerencji w strefę niebezpieczną.

Przy ocenie zagrożenia tymi czynnikami należy kierować się przede wszystkim obowiązującymi wymaganiami dotyczącymi:

- uniemożliwienia bądź ograniczenia dostępu do stref niebezpiecznych przez zachowanie odległości bezpieczeństwa, stosowanie osłon i nieodgradzających urządzeń ochronnych (np. kurtyn świetlnych, mat czułych na nacisk itp.), urządzeń blokujących i ryglujących,
- przeciwdziałania zakłóceniom w normalnym (ustalonym) funkcjonowaniu maszyn i przebiegu procesów lub awariom przez stosowanie urządzeń zapobiegających przekroczeniu ustalonych parametrów pracy (np. ciśnienia, obciążenia, zasięgu itp.), włączeniu kolizyjnych ruchów lub operacji itp.

Maszyny szczególnie niebezpieczne to przede wszystkim maszyny wymienione w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 21 października 2008 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn (Dz. U. Nr 199, poz. 1228, z późn. zm.), załącznik nr 5:

1. Pilarki tarczowe (jedno- i wielopiłowe) do obróbki drewna i podobnych materiałów lub mięsa i podobnych materiałów:
  - 1.1. pilarki z piłami pozostającymi podczas obróbki w stałej pozycji, wyposażone w stały stół lub podporę z ręcznym posuwem obrabianego materiału lub dostawnym mechanizmem posuwowym;
  - 1.2. pilarki z piłami pozostającymi podczas obróbki w stałej pozycji, wyposażone w ręcznie obsługiwany stół lub wózek wykonujący ruchy zwrotne;
  - 1.3. pilarki z piłami pozostającymi podczas obróbki w stałej pozycji, z wbudowanym mechanizmem posuwowym dla obrabianego materiału oraz ręcznym podawaniem lub odbieraniem;
  - 1.4. pilarki z piłami przemieszczającymi się podczas obróbki, z mechanicznym napędem przemieszczania piły oraz ręcznym podawaniem lub odbieraniem.
2. Strugarki wyrównarki do obróbki drewna z ręcznym posuwem.
3. Jednostronne strugarki grubiarki do obróbki drewna z wbudowanym mechanizmem posuwowym oraz ręcznym podawaniem lub odbieraniem.
4. Pilarki taśmowe do obróbki drewna i podobnych materiałów oraz mięsa i podobnych materiałów:
  - 4.1. pilarki z piłami pozostającymi podczas obróbki w stałej pozycji, wyposażone w stały lub wykonujący ruchy zwrotne stół lub podporę dla przedmiotu obrabianego;
  - 4.2. pilarki z piłami zamontowanymi na wózku wykonującym ruchy zwrotne.
5. Maszyny kombinowane do obróbki drewna i podobnych materiałów, w skład których wchodzi obrabiarki wymienione w pkt 1-4 i 7.

6. Wielowrzecionowe czopiarki do obróbki drewna z ręcznym posuwem.
7. Frezarki pionowe dolnowrzecionowe z posuwem ręcznym, do obróbki drewna i podobnych materiałów.
8. Przenośne pilarki łańcuchowe do drewna.
9. Prasy, w tym prasy krawędziowe, do obróbki metali na zimno, z ręcznym podawaniem lub odbieraniem, których ruchome elementy robocze mogą mieć skok większy niż 6 mm i prędkość przekraczającą 30 mm/s.
10. Wtryskarki lub prasy do tworzyw sztucznych, z ręcznym podawaniem lub odbieraniem.
11. Wtryskarki lub prasy do gumy, z ręcznym podawaniem lub odbieraniem.
12. Maszyny do robót podziemnych następujących rodzajów:
  - 12.1. lokomotywy i wózki hamulcowe;
  - 12.2. hydrauliczne obudowy zmechanizowane.
13. Ręcznie ładowane pojazdy do zbierania odpadów z gospodarstw domowych, wyposażone w mechanizm prasujący.
14. Odłączalne urządzenia do mechanicznego przenoszenia napędu wraz z osłonami.
15. Osłony odłączalnych urządzeń do mechanicznego przenoszenia napędu.
16. Podnośniki od obsługi pojazdów.
17. Urządzenia do podnoszenia osób lub osób i towarów, stwarzające ryzyko upadku z wysokości większej niż 3 m.
18. Przenośne maszyny montażowe i inne udarowe uruchamiane za pomocą naboju.
19. Urządzenia ochronne przeznaczone do wykrywania obecności osób.
20. Napędzane mechanicznie ruchome osłony blokujące przeznaczone do zastosowania jako zabezpieczenie w maszynach, o których mowa w pkt 9-11.
21. Układy logiczne zapewniające funkcję bezpieczeństwa.
22. Konstrukcje chroniące przed skutkami wywrócenia (ROPS).
23. Konstrukcje chroniące przed spadającymi przedmiotami (FOPS).

Do kategorii maszyn szczególnie niebezpiecznych zaliczamy ponadto maszyny do stosowania pestycydów (rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 czerwca 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasadniczych wymagań dla maszyn, Dz. U. Nr 124, poz. 701).

3. Każdą osobę wykazuje się tyle razy i w tych grupach (równoznacznych z wierszami w formularzu) zagrożeń, do których kwalifikuje się czynniki szkodliwe, na które dana osoba jest narażona. Przykładowo: osobę narażoną na dwa lub trzy rodzaje substancji chemicznych, w tym substancję rakotwórczą, hałas oraz pracującą w warunkach niedostatecznego oświetlenia stanowiska pracy, należy wymienić w wierszach: substancje chemiczne (wiersz 02) – 1, w tym rakotwórcze (wiersz 03) – 1, hałas (wiersz 08) – 1, zagrożenia związane z uciążliwością pracy (wiersz 19) – 1 i niedostateczne oświetlenie stanowisk pracy (wiersz 21). Jeśli osoba ta ma kontakt z maszynami szczególnie niebezpiecznymi, należy ją uwzględnić też w wierszu 23 w rubryce „Zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi”.

4. W rubrykach 1, 2 i 3 – „Liczba pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia, w stosunku do których zagrożenia zlikwidowano lub ograniczono”, należy wykazać:

1) w rubryce 1 „razem” – osoby, które przed poprawą warunków pracy zatrudnione były w warunkach przekroczenia obowiązujących norm i w stosunku do których:

- zlikwidowano lub ograniczono zagrożenia do poziomu zgodnego z normą,
- osiągnięto poprawę, jednak nie doprowadzono warunków pracy do poziomu zgodnego z normą;

2) w rubryce 2 „zlikwidowano lub ograniczono do poziomu zgodnego z normą” – osoby, które przed poprawą warunków pracy zatrudnione były na zagrożonych stanowiskach, tzn. pracowały w warunkach, w których były przekroczone NDS i/ lub NDN, w roku sprawozdawczym zaś zlikwidowano zagrożenia poprzez doprowadzenie warunków pracy do poziomu zgodnego z normami bądź nawet poniżej norm oraz osoby, które pracowały w warunkach przekroczenia NDS i/lub NDN jednak zagrożenie ograniczono do poziomu zgodnego z normą. W rubryce tej nie należy wykazywać przypadków, gdy na stanowisku pracy były zachowane normy NDS i NDN, a mimo to dokonano dalszej poprawy warunków pracy, jak również wstrzymania pracy na zagrożonych stanowiskach i przeniesienia pracowników na stanowiska bezpieczne, a także zwolnienie pracownika z pracy (bez względu na powód) i nieobsadzenie ponownie tego stanowiska;

3) w rubryce 3 – „Liczba pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia, w stosunku do których zagrożenia ograniczono” – osoby, które pracowały w warunkach, w których były przekroczone NDS i/lub NDN, w roku sprawozdawczym zaś osiągnięto poprawę, jednak nie doprowadzono warunków pracy do poziomu zgodnego z normą.

5. W rubryce 4 – „Liczba pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia, w stosunku do których zagrożenia ujawniono” – należy podać liczbę osób zatrudnionych przy nowo uruchomionych technologiach względnie przy wprowadzonym nowym surowcu do obróbki albo w nowo uruchomionych wydziałach produkcyjnych, czy też na wprowadzonej dodatkowo zmianie w roku badanym, gdzie w wyniku procesu produkcyjnego stwierdzono zagrożenia czynnikami szkodliwymi dla zdrowia związanymi z pracą lub środowiskiem, w jakim jest ona wykonywana. W rubryce tej należy wykazać również osoby, które w ciągu roku zostały zatrudnione na stanowiskach zagrożonych, traktując je (umownie) jako zagrożenie nowo powstałe. Należy również wykazać zatrudnionych na tych stanowiskach pracy, na których po raz pierwszy zostały stwierdzone zagrożenia.

6. W rubryce 5 – „Liczba pracowników zatrudnionych w warunkach zagrożenia według stanu w dniu 31 grudnia” – należy podać liczbę osób pracujących na stanowiskach, na których przekroczone zostały obowiązujące normy higieniczne (NDS, NDN), na podstawie wyników pomiarów stężeń i natężeń określonych czynników nawet jeśli zastosowano środki ochrony indywidualnej.

W dziale 1 należy rozliczyć wszystkie zagrożenia i uciążliwości pracy, jakie występują w zakładzie pracy. Poszczególnych pracowników należy wykazać tyle razy, ile razy są narażeni na zagrożenia.

Dział 2.

Osobą zatrudnioną w warunkach zagrożenia jest osoba zatrudniona na takim stanowisku pracy, na którym występuje działanie czynników szkodliwych, w stężeniu lub natężeniu przekraczającym najwyższe dopuszczalne wartości (NDS i/lub NDN), określone w obowiązujących przepisach, nawet jeśli zastosowano środki ochrony indywidualnej.

W dziale 2 ujmuje się każdego pracownika tylko jeden raz, w pozycji czynnika przeważającego, tzn. mającego największe szkodliwe znaczenie na danym stanowisku pracy. Przykładowo pracownika wykonującego czynności

robotyczne w wymuszonej pozycji ciała, a ponadto w hałasie i wibracji, uwzględnić się tylko jeden raz, przyjmując czynnik najbardziej dla niego szkodliwy. Jeżeli najbardziej szkodliwą dla pracownika jest wymuszona pozycja ciała, pracownika należy uwzględnić w wierszu 2 – „zagrożenia czynnikami związanymi z uciążliwością pracy”. Jeżeli jednak pracownik ten jest najbardziej zagrożony czynnikami mechanicznymi, należy go uwzględnić tylko w wierszu 3 – „Zagrożenia czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi”.

Sporządzając sprawozdanie, należy mieć na uwadze następującą zależność danych z działu 1 (osobozagrożenia) i działu 2 (osoby zagrożone), a mianowicie: jeśli dział 2 wiersz 1 rubryka 1 $\neq$ 0 to dział 1 wiersz 1 rubryka 5 $\neq$ 0 i dział 1 wiersz 1 rubryka 5 $\geq$ dział 2 wiersz 1 rubryka 1, jeśli dział 2 wiersz 2 rubryka 1 $\neq$ 0, to dział 1 wiersz 19 rubryka 5 $\neq$ 0 i dział 1 wiersz 19 rubryka 5 $\geq$ dział 2 wiersz 2 rubryka 1, jeśli dział 2 wiersz 3 rubryka 1 $\neq$ 0, to dział 1 wiersz 23 rubryka 5 $\neq$ 0 i dział 1 wiersz 23 rubryka 5 $\geq$ dział 2 wiersz 3 rubryka 1, jeśli dział 2 wiersz 1 rubryka 1 = dział 2 wiersz 1 rubryka 3 i dział 2 wiersz 2 rubryka 1 = dział 2 wiersz 2 rubryka 3 i dział 2 wiersz 3 rubryka 1 = dział 2 wiersz 3 rubryka 3, to dział 2 wiersz 1 rubryka 1 + dział 2 wiersz 2 rubryka 1 + dział 2 wiersz 3 rubryka 1 = dział 1 wiersz 1 rubryka 5 + dział 1 wiersz 19 rubryka 5 + dział 1 wiersz 23 rubryka 5.

Dział 3.

W dziale tym należy wykazać liczbę stanowisk pracy, na których w roku sprawozdawczym przeprowadzono ocenę ryzyka zawodowego oraz wyeliminowano lub ograniczono ryzyko zawodowe, a także liczbę osób zatrudnionych na tych stanowiskach.

Obowiązek oceny ryzyka zawodowego oraz dokumentowania tego ryzyka wynika z art. 226 Kodeksu pracy oraz § 39 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650, z późn. zm.). Przyjęty w danym zakładzie pracy sposób oceny ryzyka oraz jego dokumentowania powinien być uzależniony w szczególności od wielkości zakładu pracy, rodzajów prac wykonywanych w tym zakładzie, czynników szkodliwych dla zdrowia i niebezpiecznych występujących w środowisku pracy oraz poziomu tych czynników. Przy przeprowadzaniu oceny ryzyka zaleca się korzystanie z Polskiej Normy PN-N-18002: 2011. *Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Ogólne wytyczne do oceny ryzyka zawodowego*.

W wierszu 1 – w rubryce 1 należy wykazać liczbę stanowisk pracy, na których w roku sprawozdawczym przeprowadzono ocenę ryzyka zawodowego, natomiast w rubryce 2 – liczbę osób zatrudnionych na wszystkich stanowiskach wykazanych w rubryce 1.

UWAGA: Jeśli w zakładzie pracy występują identyczne stanowiska pracy (na których wykonywane są takie same zadania, w identycznych warunkach pracy) i ocenę ryzyka przeprowadzono na jednym z nich, uznając iż dotyczy ona wszystkich takich stanowisk – w sprawozdaniu należy wykazać wszystkie identyczne stanowiska, których dotyczy przeprowadzona ocena, oraz wszystkie osoby zatrudnione na tych stanowiskach.

W wierszu 2 w rubryce 1 należy wykazać liczbę stanowisk pracy, na których w roku sprawozdawczym wyeliminowano lub ograniczono ryzyko zawodowe (bez względu na to, czy ocenę ryzyka na tych stanowiskach przeprowadzono w roku sprawozdawczym, czy w okresie poprzedzającym). W rubryce 2 należy wykazać liczbę osób zatrudnionych na wszystkich stanowiskach wykazanych w rubryce 1.

W wierszach 3 do 5 należy wykazać, na ilu stanowiskach i dla ilu osób (z wykazanych w wierszu 2) wyeliminowano lub

ograniczono ryzyko poprzez zastosowanie odpowiednio środków:

- **technicznych**, np. zastosowano mechanizację lub automatyzację prac, zainstalowano skuteczną wentylację, urządzenia ochronne, zhermetyzowano proces technologiczny;
- **organizacyjnych**, np. zmieniono organizację pracy lub stanowiska pracy, wprowadzono przerwy w pracy, skrócono czas pracy na stanowiskach pracy, wprowadzono rotację na stanowiskach pracy;
- **ochrony indywidualnej**.

Jeżeli środki zastosowane do wyeliminowania ryzyka zawodowego stosuje się w kolejnych latach po przeprowadzeniu oceny ryzyka zawodowego, to należy je wykazywać każdego roku w przypadku, gdy są ponoszone na nie wydatki (np. zakup środków ochrony indywidualnej).

UWAGA: środków zastosowanych do wyeliminowania lub ograniczenia ryzyka zawodowego nie należy sumować.

PRZYKŁAD: jeżeli dla jednego pracownika zastosowano dla wyeliminowania lub ograniczenia ryzyka zawodowego kilka środków ochrony indywidualnej, w wierszu 5 rubryce 2 należy wpisać 1 (jeden pracownik), a nie sumę tych środków (np. rękawice ochronne i okulary ochronne).

Za **stanowisko pracy** uważa się miejsce, w którym pracownik wykonuje czynności zawodowe stale lub okresowo (PN-ISO 4225Ak:1999).

Ryzyko zawodowe powinno być oceniane zarówno na stanowiskach pracy stacjonarnych (stałych), jak i na niestacjonarnych (ruchomych).

W przypadku dokonania oceny ryzyka oraz jego wyeliminowania (ograniczenia) na stanowiskach stacjonarnych – w sprawozdaniu należy wykazać faktyczną liczbę stanowisk pracy i pracowników na nich zatrudnionych. Należy tu uwzględnić możliwe sytuacje, kiedy:

- na jednym stanowisku pracy pracuje jeden lub więcej pracowników – na jednej bądź więcej zmianach,
- jeden pracownik obsługuje kilka stanowisk stacjonarnych.

PRZYKŁAD: jeżeli zakład pracy zatrudnia 6 stolarzy i ocena ryzyka zawodowego została przeprowadzona dla stanowiska stolarz to na formularzu należy wykazać 6 stanowisk pracy i 6 osób pracujących na tych stanowiskach. W przypadku pracy dwuzmianowej dla tych samych stolarzy wykazujemy 3 stanowiska i 6 osób.

W przypadku dokonania oceny ryzyka zawodowego oraz jego wyeliminowania (ograniczenia) na niestacjonarnym (ruchomym) stanowisku pracy, należy przyjąć, że jeden pracownik zatrudniony jest na jednym stanowisku pracy, bez względu na to, w ilu miejscach wykonuje pracę. Może to dotyczyć np. stanowisk konserwatora maszyn, elektryka, hydraulika.